Юрій В. Гончаров¹, Юлія М. Неговська²
**ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ
ПРИВАБЛИВОСТІ ЕКОНОМІКИ
НА МАКРО- ТА МІКРОРІВНЯХ**

У статті розглянуто питання формування інвестиційної привабливості економіки на макро- та мікрорівнях. Проаналізовано систему чинників по блоках формування інвестиційної привабливості економіки України, наведено економічні передумови підвищення інвестиційної активності. Визначено проблеми та перспективи реалізації інвестиційної політики.

Ключові слова: інвестиції, економічний розвиток регіонів, інвестиційна привабливість, перспективи розвитку регіонів України, методика прогнозування економічного розвитку регіонів.

Рис. 1. Літ. 10.

DOI: 10.32752/1993-6788-2021-1-236-34-39

Юрий В. Гончаров, Юлия Н. Неговская
**ФАКТОРЫ ФОРМИРОВАНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОЙ
ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ ЭКОНОМИКИ
НА МАКРО- И МИКРОУРОВНЯХ**

В статье рассмотрено вопросы формирования инвестиционной привлекательности экономики на макро- и микроуровнях. Проанализировано систему факторов по блокам формирования инвестиционной привлекательности экономики Украины, приведены экономические предпосылки повышения инвестиционной активности. Определено проблемы и перспективы реализации инвестиционной политики.

Ключевые слова: инвестиции, экономическое развитие регионов, инвестиционная привлекательность, перспективы развития регионов, методика прогнозирования экономического развития регионов.

Yuri V. Goncharov, Julia N. Negovskaya
**FORMATION FACTORS OF INVESTMENT
ATTRACTIVENESS OF ECONOMY
AT THE MACRO- AND MICRO- LEVELS**

The issue of formation of investment attractiveness of the economy at the macro and micro levels is considered. The system of factors on blocks of formation of investment attractiveness of economy of Ukraine is analyzed, economic preconditions of increase of investment activity are resulted. Problems and prospects of investment policy implementation are identified.

Keywords: investments, economic development of regions, investment attractiveness, prospects of development of regions of Ukraine, methods of forecasting economic development of regions.

Peer-reviewed, approved and placed: 18.02.2021.

Постановка проблеми. В умовах структурної перебудови української економіки гострою проблемою є потреба у великих інвестиціях. Активізація

¹ International University of Economics and Humanities named after Academician Stepan Demyanchuk. Rivne. Ukraine.

² National Academy of Management. Kyiv. Ukraine.

інвестиційного процесу є вирішальною умовою успішного продовження соціально-економічних перетворень в Україні. Інвестиції мають виступити засобом досягнення реальних структурних зрушень у народному господарстві, технічного переозброєння, підвищення якісних показників господарської діяльності на мікро- й макrorівнях і, головне, покращення життєвого рівня населення, що і обумовлює актуальність теми дослідження.

Розвиток економіки – довгостроковий процес змін, що відбуваються в економіці та передбачають як кількісні перетворення, пов'язані зі зростанням виробництва, зайнятістю, інвестиціями, розміром капіталу, доходами, споживанням та іншими економічними змінними (економічне зростання), так і супутні трансформації якісного (зміни в громадській організації) та структурного характеру. Елементом, що суттєво впливає на розвиток економіки, є спроможність економіки конкретної країни до створення інновацій, що є похідною від інноваційної спроможності окремих підприємств, що діють на території країни. Інноваційний розвиток економіки визначається, як процес розвитку, в якому здатність до інноваційних змін є наслідком вкладання інвестицій та застосування раніше накопичених знань і досвіду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування інвестиційної привабливості економіки на макро- та мікрорівнях є предметом наукового дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених: Желюк Т.Л. [3], Богашко О.Л. [4], Федулова Л.І. [5], Диха М.В. [6], Хопчан В.М. [8] та інші.

Метою дослідження є економічна оцінка перспектив та передумов підвищення інвестиційної активності, визначення та розроблення програм економічного розвитку України, з урахуванням чинників формування інвестиційної привабливості економіки та макро- та мікрорівнях.

Основні результати дослідження. Незначна роль України у світових економічних процесах та знаходження її на низьких щаблях у світових рейтингах (за загальновизнаними методиками визначення конкурентоспроможності, умов ведення бізнесу, економічної свободи) обумовлена неефективним використанням наявного потенціалу, відсутністю системного розуміння власної конкурентоспроможності та стратегії її формування, що створює ризик залишитися інвестиційно непривабливою й неконкурентоспроможною державою.

Характеризуючи систему чинників формування інвестиційної привабливості економіки країни зазначимо, що вона зумовлена, насамперед, інвестиційно-підприємницьким кліматом країни вкладення капіталу. Комбінація його складових компонентів і визначає ступінь інтенсивності надходження іноземних вкладень. Детермінантами інвестиційного клімату є загальний стан економіки (зростання, спад, стагнація), її валютної, фінансової та кредитної систем, а також митний режим і режим використання робочої сили. Сюди відноситься і рівень купівельної спроможності населення, який, в свою чергу, залежить від рівня доходів, цін, заощаджень, характеру розподілу доходів тощо. Інвестиційний клімат будь-якої країни під впливом системи чинників може змінюватися в кращу чи гіршу сторону. Його оцінка коливається в широкому діапазоні від сприятливого (сприяє активній діяльності потенційних інвесторів та стимулює приплив капіталу) до несприятливого (призводить до відтоку капіталу та підвищує ризики інвесторів).

До чинників, які формують інвестиційний клімат також належать:

- політична стабільність;
- економічна стабільність, у т. ч. макроекономічна політика (її усталеність і логічна послідовність);
- наявність органів та спеціального законодавства, що регулюють іноземне інвестування. Гнучкість урядового регулювання, що дозволяє швидко реагувати на зміни кон'юнктури ринку;
- доступність ринків (держави, які здійснюють жорсткий контроль за економікою та обмежують ділову активність приватного сектора, визнаються як непривабливі);
- стан внутрішнього ринку, географічне розташування країни та наявність у неї природних ресурсів;
- пріоритетні галузі, сектори та проекти для інвестицій. Критерії реєстрації іноземних інвестицій у пріоритетних галузях;
- кількість і якість робочої сили, рівень зайнятості, дисципліна праці, що розглядаються як один з головних факторів конкурентоспроможності на світових ринках;
- валютний ризик, тобто можливі втрати інвестора в результаті непрогнозованих коливань курсу національної валюти;
- наявність інвестиційних пільг та рівень оподаткування (високі податки відлякують іноземних інвесторів). Так, країни, які вступили в ЄС, гармонізували інвестиційні режими з нормативами ЄС, у т. ч. з метою максимізації вигод від використання інструментів ЄС, таких як регіональні фонди розвитку. Прикладам невідповідних інструментів в області ППІ були спеціальні стимули Словаччини для іноземних інвесторів і 10-річні податкові канікули в Угорщині, які надавалися лише великим інвесторам. З метою відповідності до правил ЄС при забезпеченні рівними правами всіх інвесторів обидві країни скасували їх у 2002 р. Для підвищення міжнародної конкурентоспроможності при членстві в ЄС, деякі країни також знизили ставки корпоративних податків: в Чехії з 31% у 2003 р. до 24% у 2004 р., у Польщі, відповідно, з 27% до 19%, у Словаччині — з 25% до 19% і незмінними залишилися в Угорщині — 18%. У середньому ж по ЄС ця величина складає 32% (найменша ставка в Ірландії — 12,5%);
- обмеження: на іноземну власність та обов'язковість інвестування у формі спільних підприємств; умови репатріації капіталу і переказу прибутку (валютні обмеження, процедура переказу тощо); галузі та сектори, що резервуються за національним капіталом або обмежені для іноземної участі; вимоги мінімальної частки місцевого компоненту у виробленій продукції; цінові та інші форми регулювання ринків збуту; антимонопольне законодавство; вимоги в області охорони навколишнього середовища; тарифні та нетарифні бар'єри; дискримінаційні податки;
- торговельна політика (у країнах, де існують обмеження в експорті-імпорті, товари менш конкурентоспроможні);
- рівень розвитку інфраструктури та якість послуг (у т. ч. вартість електроенергії, стабільні зв'язки з місцевими постачальниками).
- захист прав інтелектуальної власності (особливо у високотехнологічних галузях).

Система чинників по блоках формування інвестиційної привабливості економіки України наведена на рис. 1.

Інвестиційна привабливість економіки	↔	Політична стабільність	Взаємоузгодженість діяльності усіх гілок влади. Послідовність прийняття рішень та їх виконання. Формування бюджету розвитку, цільове використання коштів. Забезпечення ефективності та справедливості діяльності. Сприяння макроекономічній стабільності та зростанню. Економічна свобода в країні.
	↔	Нормативно-правове забезпечення	Законодавство з інвестиційної діяльності. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності, забезпечення позитивного сальдо. Наявність державних інститутів регулювання. Оподаткування інвестицій, пільги.
	↔	Інвестиційна активність країни	Капітальні інвестиції. Обсяги фінансування науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт. Обсяг інноваційних витрат. Динаміка інноваційно-активних підприємств.
	↔	Стан інвестиційного ринку	Ефективність функціонування фондової біржі. Стан ринку капіталів, інвестиційних проєктів та товарів. Інфраструктура ринку. Конкуренція. Система обмежень та ризики.
	↔	Статус іноземних інвесторів	Законодавство про іноземне інвестування: пільги, ризики, захищеність іноземних інвесторів. Досвід та результативність участі в роботі світових економічних інституціях.
	↔	Грошово-кредитна політика	Кредитні ставки: строки, умови. Доступність кредитів. Інвестиційна діяльність банків. Участь у глобалізаційних процесах.
	↔	Стан розвитку продуктивних сил	Частка технологій 5-го і 6-го технологічних укладів. Структура промислової продукції за технологічними укладами. Продуктивність праці. Конкурентоспроможність країни на внутрішньому та світовому ринках.
	↔	Наявність ресурсного забезпечення виробництва	Стан розвитку людського капіталу. Наявність природних ресурсів. Технологічна оснащеність виробництва. Розвиток науки і техніки.

Рис. 1. Система чинників формування інвестиційної привабливості економіки, авторська розробка

Актуальним стає завдання підвищення привабливості української економіки для іноземних інвесторів та реальної конкуренції за інвестиції з економіками сусідніх держав (у першу чергу, країн Центральної та Східної Європи). Головними інструментами у боротьбі за інвестиції є реальне, а не декларативне покращення інвестиційного клімату, зменшення бюрократичних процедур, спрощення регуляторно-реєстраційних вимог та вжиття радикальних заходів щодо дієвого захисту інвестицій. Виходом із ситуації є обґрунтування раціональної інвестиційної політики, в якій пріоритет матимуть система державного регулювання й реформування структури власності на основі приватизації та концепція технічного переоснащення промислового виробництва із залученням коштів іноземних інвесторів. Така концепція забезпечить підвищення інвестиційної активності за наявності певних економічних передумов, якими є:

— залучення іноземних інвестицій з урахуванням мети й завдань структурної трансформації промислового комплексу, цільових програм міжгалузевого розвитку, конверсії;

— збільшення обсягів інвестиційних ресурсів, які формують виробничий потенціал на новітній науково-технічній базі;

— ефективне використання інвестицій;

— обґрунтування вибору пріоритетних секторів матеріального виробництва, які визначають конкурентні позиції країни на світових ринках;

— створення динамічного експортного потенціалу, що може швидко адаптуватися до кон'юнктури зовнішнього ринкового середовища;

— розвиток виробництва продукції виробничо-технічного призначення.

Наявність економічних передумов підвищення інвестиційної активності має стати реальною основою для обґрунтованого визначення мети залучення іноземних інвестицій у різні сфери української економіки (насамперед, в індустрію).

Проблемами формування сприятливого інвестиційного клімату України є: проблема спрощення, прозорості та стимулювання можливостей національного законодавства, зменшення обсягів втручання держави в економічні відносини партнерів на ринку, справжня боротьба з корупцією, відкритість економіки, певна система пільг.

Варто зазначити, що було б доцільно підтримувати інвестиційні проекти, спрямовані на розвиток приватного сектору (насамперед, малих і середніх підприємств, які повинні одержати доступ до інвестиційних кредитів і страхування), організовувати виставки інвестиційних проектів, створювати контрактів біржі.

Висновки. Серед головних умов приходу іноземних коштів у підприємницьке середовище тієї або іншої країни є прозоре законодавство; прийнятні ризики; наявність достатньої кількості привабливих проектів; розвинута інфраструктура. Для будь-якого інвестора також необхідне дотримання декількох ключових принципів: оптимального сполучення ризику й доходності; сприятливого податкового середовища; наявності політичної стабільності; можливості репатріації прибутку.

Формування та реалізація державної інвестиційної політики направленої на підвищення інвестиційної привабливості сприятиме залученню інвестицій, забезпеченню конкурентоспроможності й сталому росту національної економіки. Забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної економіки, в т. ч. шляхом зваженого та ефективного управління наявним потенціалом, дозволить Україні скористатися можливостями, які несуть з собою глобалізаційні процеси.

Інвестиційна політика повинна сприяти вирішенню таких питань: інвестиційне забезпечення структурної перебудови економіки; збільшення обсягу інвестиційних ресурсів за рахунок всіх джерел та їх ефективне використання; визначення пріоритетних напрямів та забезпечення ефективного використання капіталовкладень. Для покращення інвестиційного клімату в Україні необхідно зробити все можливе, щоб зарубіжні інвестори не боялися вкладати кошти в економіку нашої країни, зокрема, чітко визначити пріоритети розвитку на довготерміновий період, забезпечити систему узгодженості і стабільність законодавчої бази; зменшити податковий тиск на підприємства, які вкладають ресурси в інвестиційний розвиток; створити

однакові умови конкурентної боротьби; спрямовувати інвестиції у пріоритетні, з погляду ефективності, проекти; надати урядові гарантії інвесторам і закріпити їх на законодавчому рівні; забезпечити мінімізацію інвестиційних ризиків.

1. Закон України "Про підготовку та реалізацію інвестиційних проектів за принципом "єдиного вікна" №2623" [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
2. Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про інвестиційну діяльність" від 22.12.2011 за № 4218IV [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
3. Желюк Т. Л. Трансформаційні процеси економічної системи в умовах сучасних викликів: [монографія] / Т. Л. Желюк; за загальною редакцією д. е. н., проф. В. І. Гринчуцького. Тернопіль: Крок, 2014. 544 с. С. 176-186.
4. Богашко О. Л. Еволюція теоретичних підходів до інноваційного розвитку в економічній науці / О. Л. Богашко // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2013. № 2 [22]. С. 23-29.
5. Федулова Л. Інноваційний розвиток: еволюція поглядів та проблеми сучасного усвідомлення [Текст] / Л. Федулова // Економічна теорія. 2013. № 2. С. 28-45.
6. Dykha Mariia V. Ensuring of labor productivity growth in the context of investment and innovation activity intensification / Mariia V. Dykha, Nataliia P. Tanasiienko, Galina M. Kolisnyk // Problems and Perspectives in Management. 2017. Volume 15, Issue 4. P. 197-208. Retrieved from: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.15\(4-1\).2017.04](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.15(4-1).2017.04)
7. Гончаров Ю.В., Павлов В.В., Гончаров М.К. Міжнародний науковий семінар «Формування економіки знань як базису інформаційного суспільства» Methods of implementation Function of Motivation in the Management of the Enterprise Debt/ /Formation of Knowledge Economy as the Basis for Information Society 4-11 травня 2019 року, м. Верона-м. Генуя, Італія. Kyiv: IAIS-NAM, 2019. P. 47-48. (58 p.)
8. Хопчан В. М. Сучасний стан та перспективи державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні. / В. Хопчан // Економічна наука, Інвестиції: практика і досвід. 2015. №11. С. 20-23.
9. Прямі інвестиції (акціонерний капітал): за країнами світу у розрізі видів економічної діяльності; видами економічної діяльності у розрізі країн світу у 2018 році. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
10. Модель розвитку галузей економіки України : монографія / за ред. д.е.н., проф. С.О. Гуткевич. Київ : НТУУ «КПІ», 2011. 472 с.

1. Zakon Ukrainy "Pro pidhotovku ta realizatsiiu investytsiinykh proektiv za pryntsypom "iedynoho vikna" №2623" [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
2. Zakon Ukrainy "Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy "Pro investytsiinuu diialnist" vid 22.12.2011 za № 4218IV [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
3. Zheliuk T. L. Transformatsiini protsesy ekonomichnoi systemy v umovakh suchasnykh vykykiv: [monohrafiia] / T. L. Zheliuk; za zahalnoi redaktsiiei d. e. n., prof. V. I. Hrynychukoho. Ternopil: Krok, 2014. 544 s. S. 176-186.
4. Bohashko O. L. Evoliutsiia teoretychnykh pidkhodiv do innovatsiinoho rozvytku v ekonomichnii nautsi / O. L. Bohashko // Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu. 2013. № 2 [22]. S. 23-29.
5. Fedulova L. Innovatsiinyi rozvytok: evoliutsiia pohliadiv ta problemy suchasnogo usvidomlennia [Tekst] / L. Fedulova // Ekonomichna teoriia. 2013. № 2. S. 28-45.
6. Dykha Mariia V. Ensuring of labor productivity growth in the context of investment and innovation activity intensification / Mariia V. Dykha, Nataliia P. Tanasiienko, Galina M. Kolisnyk // Problems and Perspectives in Management. 2017. Volume 15, Issue 4. P. 197-208. Retrieved from: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.15\(4-1\).2017.04](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.15(4-1).2017.04)
7. Honcharov Yu. V., Pavlov V. V., Honcharov M. K. Mizhnarodnyi naukovyi seminar «Formuvannia ekonomiky znan yak bazysu informatsiinoho suspilstva» Methods of implementation Function of Motivation in the Management of the Enterprise Debt/ /Formation of Knowledge Economy as the Basis for Information Society 4-11 travnia 2019 roku, m. Verona – m. Henuia, Italiia. Kyiv: IAIS-NAM, 2019. P. 47-48. (58 p.)
8. Khopchan V. M. Suchasnyi stan ta perspektyvy derzhavnogo rehuliuвання investytsiinoi diialnosti v Ukraini. / V. Khopchan // Ekonomichna nauka, Investytsii: praktyka i dosvid. 2015. №11. S. 20-23.
9. Priami investytsii (aktsionernyi kapital): za krainamy svitu u rozrizi vydiv ekonomichnoi diialnosti; vydamy ekonomichnoi diialnosti u rozrizi krain svitu u 2018 rotsi. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
10. Model rozvytku haluzei ekonomiky Ukrainy : monohrafiia / za red. d.e.n., prof. S.O. Hutkevych. Kyiv : NTUU «KPI», 2011. 472 s.